

Nya hot eller skåpmat i ny förpackning

Hybridkrigföring och gråzonsproblematik

av Johan René

Tisdagen den 21 maj 2019 genomförde akademiens avd I ett symposium, benämnt *Hybridkrigföring, krig eller bara militära operationer?* Nedanstående artikel jämte bilagorna 1-6 utgör de skriftliga nedteckningarna från aktuellt symposium.

Redaktören

Résumé

Ideas about warfare are immutable, even if the technical progress happens fast and abruptly. Hybrid Warfare is a new label on ways of conducting war, which are traditional in oriental art of war. These new ways are traditional in thinking, but technical progress has created new means. To understand Hybrid Warfare, you must ponder the interaction between political objectives and military violence. When war between states can lead to the annihilation of humanity, there is great reason to avoid a policy with risks of one's own ruin. Feasible means are no more just a costly military apparatus. A shrewd exploitation of unconventional means, pale-blue dreams, sweet promises, information campaigns, infiltration and intimidation will soften up the defender, so when entering into a "military phase" the defence will disintegrate like a sandcastle. In this environment the defender also needs to be shrewd, not naive. You cannot open up your society for aggression and improper influence in either of the military, psychological, social or economic fields. We should not be surprised by surprise. The least probable may happen, if we have not taken the measures against it.

SES 21 ÄR i princip en fortsättning av KV21. Emellertid saknades i denna en grundläggande analys av operativa betingelser, som påverkar Sveriges agerande och förmåga till militär verksamhet. I delprojekt Operationskonst ska vi därför försöka utreda, förklara och dra slutsatser om denna utifrån tre symposier med mellanliggande analysarbete. När det gäller det europeiska sammanhanget kommer delprojektet till att börja med begränsa sig till Sverige och dess närområde. Detta omfattar

Skandinavien, Baltikum, Nordatlanten med särskild vikt vid Nordkalotten (inkluderande Trondheim) och Östersjöområdet (inkluderande Kattegatt och Skagerak).

Hybridkrigföring / gråzonsproblematik

Det första symposiet om hybridkrigföring genomfördes 2019-05-21 i FHS' lokaler. Föl-

jande är några snabba slutsatser på grundval av vad som framfördes vid detta.

Hybridkrigföring är som begrepp en anomaly. Många åtgärder som vidtas inom ramen för begreppet förutsätter inte krig, snarare är de åtgärder som man försöker fånga inom begreppet, just icke-krig. Det vill säga antagonistiska åtgärder vidtas som inte i sig triggas (eller kan trigga) ett krig, därför att motståndaren inte vill att åtgärderna ska medföra att försvararen utvecklar den kraft som ett krigstillstånd utgör. Och vill undvika att konflikten eskalerar till kärnvapeninsats. Forskare på FHS föredrar begreppet ”gråzonsproblematik”, vilket begrepp också anammats av försvarsberedningen. Ändringen av etikett är dock inte oproblematiserad, de båda orden uttrycker olika perspektiv på den företeelse man vill beskriva.

Inställningen i Ryssland är att enbart väst ägnar sig åt ”hybridkrigföring”. Det man gör själv, med stor likhet med vad en västerlänning skulle kalla ”hybridkrigföring”, kallas i stället för icke-linjär krigföring. Vi borde nog reflektera över detta, för det säger en del om oss själva. Vi i väst (och därmed Sverige) har en tendens att inte se ryssars tänkande som en följd av deras egen tradition och historia utan vill gärna klämma in det ryska i en västerländsk kapprock. Och så blir vi förvånade (?), när de inte gör som vi tycker att de borde, utan bryter mot avtal och ändrar gränser, i Europa.

Sett utifrån att det är Ryssland, som är den antagonistiska parten i denna diskussion, kommer det fortsatta resonemanget oberoende av etikett ha som utgångspunkt rysk strategisk och operativ filosofi och praktik.

Hybridkrigföring – hur man agerar i gråzonen

I sitt föredrag betonade Anders Palmgren att det finns två teorier om, hur man vinner en

konflikt. Å ena sidan definierade Clausewitz kriget som ”en våldsakt för att tvinga fienden till att uppfylla vår vilja”. Strategi handlar då om att använda stridens resultat för krigets politiska syfte. Växelverkan mellan strid och politik är centralt. Å den andra sidan utvecklade den kinesiske filosofen Sun Zi en strategi som byggt på vilseledning, list och bedrägligt beteende. Den bästa strategin var den som segrade utan strid, utgången av militär strid skulle helst vara klar innan den inträffade.

Det finns de som hävdar att ryskt militärt tänkande är starkt influerat av Sun-Zis, medan detta inte är lika tydligt i västerländskt dito. Att det är tydligt i kinesiskt tänkande är kanske inte särskilt märkligt. Nedanstående citat är från en bok av två kinesiska överstar om framtida krigföring (*Unrestricted Warfare*).¹ Deras resonemang om ”oinskränkt krigföring” pekar tydligt på betydelsen av ”gråzon”:

As the arena of war has expanded, encompassing the political, economic, diplomatic, cultural and psychological spheres, in addition to the land, sea, air, space and electronic spheres, the interactions among all factors have made it difficult for the military sphere to serve as the automatic dominant sphere in every war. War will be conducted in non-war spheres...If we want to have victory in future wars, we must be fully prepared intellectually for this scenario, that is, to be ready to carry out a war which, affecting all areas of life of the countries involved, may be conducted in a sphere not dominated by military actions.

Trenden går mot att civila och militära medel blandas. Senare tiders operationer visar att betydelsen av överraskning och skicklighet att skapa strategiskt handlingsutrymme består. En väsentlig del av krigföringen sker i fred, vilket skapar en gråzon mellan krig och fred. Dessutom tenderar krigföring att

blandas med privat verksamhet, kriminalitet och terrorism. Konsekvensen är att formerna för nutida krigföring gör gränsen mellan inre och yttre säkerhet suddig. Vad är krigföring och vad är kriminalitet?

Därmed sagt att vi måste förstå hot och krigföring som en helhet. Att försvara sig och föra krig är att skapa sammanhang och realistiskt balansera vad man politiskt vill med vad man med tillgängliga medel kan.

Hotet från de strategiska kärnvapnen, och ojämna styrkeförhållanden, har lett till att maktkamp kan ske på mer subtila sätt än krig. Vi måste därför förstå krig och fred som ett sammanhängande politiskt spektrum, snarare än två helt olika tillstånd. Många aktiviteter sker nämligen mittemellan, i gråzonen.

Erfarenheter från rysk krigföring i Georgien och Ukraina tydliggjordes under seminariet. Ryssarna har gjort sin läxa i Sun-Zi grundligt och förberett sig väl, medan Europa ägnade sig åt den ”tusenåriga” freden. De har även anpassat sig till modern teknik och visar att de behärskar denna inom ramen för antagonistiska operationer.

Ryssland och användandet av maktmedel

Ryssarna kommer att vara fantasifullt, inte alls stereotypa, och kommer att ha noggrant analyserat vårt samhälles olika svagheter (och styrkor). De kommer att inrikta sig mot dessa svagheter (och neutralisera våra styrkor) oberoende av om målen är civila eller militära, om aktiviteter sker öppet eller dolt, eller om folkrätten skulle förbjuda åtgärderna eller inte. Båda exemplen Georgien och Ukraina visar att man utför noggranna analyser och anpassar efter läge. Det kan bli fel ändå, men därvid är ryssarna inte ensamma.

Ryska överväganden måste anses vara ryskcentrerade och ha ledstjärnan att tillgodose

Rysslands (och regimens) säkerhetsbehov. Ryssarna kommer inte att vara hjärtnupna eller ta hänsyn till grannars säkerhetsbehov. Alla åtgärder från rysk sida måste tolkas ur synvinkeln ”Ryssland främst”. Om den ryska kalkylen utfaller till att militärt våld ska användas, blir det så.

Åtgärderna skulle kunna sättas in dolt redan i fredstid, vi kanske t o m är utsatta nu. De skulle kunna sättas in i någon form av eskaleringstrappa, men likaväl skulle ryssarna mycket överraskande kunna sätta in ett omfattande angrepp mot Sverige med alla till buds stående medel utan föregående krisupptrappning. Angreppet skulle dessutom kunna ske separat mot Sverige eller delar därav. Vi måste vara beredda på maskirovka och att bli överraskade vad gäller tid, plats, metod och mål. Och vi ska inte bli förvånade om Ryssland direkt eller indirekt skramlar med sina kärnvapen. Det betyder inte att ryssarna kommer att använda dem utan torde ha till syfte att skrämja och avhålla andra från att ingripa.

Det är intressant i detta sammanhang, hur Ryssland uppfattar risken för ett amerikanskt militärt ingripande. Är tidsfönstret för ett sådant läge kort (veckor), långt (månader) eller försumbart långt p g a amerikansk isolationism? Det kan leda till att ryssarna mycket överraskande gör något aggressivt. Påståendet leder till slutsatsen att om USA av något skäl binds upp i en annan del av världen med begränsade handlingsmöjligheter i Europa (eller bara är en opålitlig partner), så bör vi bli extra vaksamma på tecken på rysk militär och ”icke-militär” verksamhet.

Hur ska vi tänka?

Vi måste förutsättningslöst analysera våra svagheter. Man kan anta att analysen kommer att leda till slutsatser om att näringslivet och den offentliga sektorn *inte* är anpassade

till ett krisläge och tillräckligt robusta för att kunna stödja svensk krigföring. Först om vi har god kontroll på våra svagheter och vidtagit åtgärder för att upprätthålla återställningsberedskap respektive krigföringsförmåga kommer vi i en rysk bedömning att kunna avhålla från angrepp.

Man kan därför anta att hotbilden – givet våra svagheter – är mångfasetterad, och en fientlig insats skulle kunna se ut på många olika sätt. Att diskutera hur Försvarsmakten skulle dimensioneras för att stödja samhället och kunna kompensera för svagheter där blir förvirrande. Försvarsmakten ska inte vara dimensionerad på denna grund utan måste i första hand finnas för att kunna genomföra militär operativ verksamhet. Men den militära organisationen måste innehålla kompletteringar till de av det övriga samhällets förmågor som inte är tillräckliga för att understödja svenska eller ”allierade” militära operationer.

Det är heller inte säkert, att det ligger i ryskt intresse (eller rysk förmåga?) att besätta delar av Sverige, eller hela landet. Påverkan skulle kunna ske enbart genom vapenverkan på viktig infrastruktur, kombinerad med psykologiska operationer eller annan dold påverkan. Men med utgångspunkten att militär verksamhet mot Sverige inte kan uteslutas, blir analyser med utgångspunkt i tveksamheter vad det gäller rysk intention om användande av tvångsmedel av ringa värde. Det är ju faktiskt ryssen själv som avgör sina intentioner och tveksamheter, det skulle förvåna om de avslöjar dessa i förväg. Vi måste vara beredda på att vår motståndare kan använda ett brett spektrum av metoder, anpassade till den rådande situationen. Vi får inte överraskas av detta utan vara beredda genom att skapa en ”grundläggande försvarsförmåga” bl a med ett beredskapssystem, för hela samhället, som ger oss flexibilitet

i utnyttjandet av krigföringsförmåga och uthållighet om de sätts på prov.

Vi måste genomföra traditionell operativ planering och inleda med analyser av vår motståndares förmågor vad gäller både vapenverkan och logistik. Detta har tidigare gått att räkna på, men svårigheten är att experterna inte har varit efterfrågade och i stället ägnat sig åt annan mera lättmotiverad sysselsättning, eller pensionerats. Dessutom kräver en sådan analys officerare med operativ planeringsvana för krig, inte heller en särskilt efterfrågad kompetens under cirka 20 år. Analys och planering måste utgå ifrån ryska förmågor vad gäller infiltration, maskirovka, dubbeltydiga åtgärder, ledning av förband, förband med hög rörlighet och eldkraft, men också de oförmågor som de kan antas ha. Luftlandsättnings- och landstigningsförmåga måste analyseras liksom förutsättningar i övrigt för att kunna utföra storskaliga militära operationer i vårt när-område och/eller mot oss. Hamnar, farleder och flygfält kommer att vara särskilt viktiga. Men det är ryssarnas riskkalkyl som är intressant; vi måste planera för det oväntade.

Tredje part eller allierade

Efter Niklas Nilssons föredrag kan man göra följande reflektion. För både Georgien och Ukraina måste det ha varit en besvikelse att stödet från Europa och USA varit så tandlöst – och nu uppenbart är på upphällningen. Rysk hänsynslöshet och ryska kärnvapnen gör skillnad. Den bristande militära förmågan (och oviljan att använda den) i väst gör det svårt att vidta kraftfulla åtgärder. Den europeiska vinst-/förlustkalkylen lämnade länderna tämligen ensamma. Men kurderna skulle känna igen sig.

Till skillnad mot Georgien och Ukraina ligger vårt land inte i Europas periferi utan nära kärnländerna. Det nordiska området

är vitalt för den ryska kärnvapenkapaciteten, atlantförbindelserna och Arktis utnyttjande. Det innebär dock inte att vi skulle få ett bättre understöd än dessa två länder har fått. Intervention till vår fördel kan inte betraktas som automatisk, även om viljan kan finnas, eftersom resultat också kräver en förmåga att ingripa.

I detta sammanhang måste man fundera vilka stater förutom USA, som har en reell möjlighet att förstärka i vårt område. Till sjöss och i luften torde Storbritannien, i mindre grad Frankrike, ligga närmast till hands. Dessa stater torde ha mycket små möjligheter att bidra annat än marginellt med marktrupp. Tyskland ska nog för avsevärd framtid ses som en försumbar militär storhet och torde liksom Polen och Baltikum ha nog av sina egna operativa problem. Detsamma gäller markoperativt även Norge och Danmark.

Informationspåverkan

Björn Palmertz påpekade att det finns ett behov av att öka förmågan att möta Rysslands påverkanskampanjer och att insikten om detta har ökat både i Sverige och i övriga Europa. Öppna samhällen med fria medier är sårbara för väl styrd och koordinerad sådan verksamhet. Ändå använder ju statliga och privata aktörer i våra länder påverkanskampanjer i stor utsträckning i form av reklam. Men det som överraskar är utnyttjandet i statliga antagonistiska syften och utnyttjandet av "parallella" sanningar.

En reflektion är att psykologiska operationer inte är något nytt i sig, de är av stor betydelse i Peace-Support Operations. Den kommunistiska Internationalen var också ett exempel, sprunget ur erfarenheterna från bl a ryska revolutionen och inbördeskriget. Däremot är medlen starkt förändrade och därmed inte minst medielandskapet som blivit mer mångfasetterat och svåröverskådligt,

möjligen också mer sektoriserat. Och det har gått så fort att många människor och myndigheter inte har hunnit med i utvecklingen.

Även förmedlingshastigheten är så hög att en "nyhet" snabbt kan få så stor spridning, att det kan vara omöjligt att få genomslag för trovärdigt tillrättaläggande. Tidsfaktorn blir viktig och kräver förtänksamhet, planering, snabbt beslutsfattande och tidsvinnande mediestrategier.

Försvarsberedningen

De tankar som finns om det rubricerade i försvarsberedningens senaste rapport, presenterades av huvudsekreteraren Tommy Åkesson. Forskning och utveckling inom de ovan nämnda områdena har varit föremål för ingående diskussioner i beredningen. Slutsatser och reflektioner som de i denna skrift har fått gensvar och legat till grund för rapporten.

Avslutning

Tankar om krigföring är mer tidlösa än många föreställer sig. Den tekniska utvecklingen sker både snabbt och språngartat, ibland med mindre betydelse och ibland med större än förutspått. Revolution in Military Affairs, i Sverige devalverat till Nätverksbaserat försvar, var ingen revolution. Hybridkrigföring är en ny etikett på ett sätt att föra krig som är traditionellt i österländsk krigskonst. Traditionellt vad gäller tänkande, men på grund av den tekniska utvecklingen har nya medel skapats som låter sig utnyttjas. Genom påverkansoperationer, infiltration, skräm-seltaktik och fagra löften ska fienden bli så uppmjukad att försvaret, när man övergår i en "militär" fas, faller som ett korthus. Krim är ett bra exempel, inte Ukraina. Fast framgång måste ses mot de mål man har. Okkupation av ett helt land var nog inget

ryskt mål, däremot en för Ryssland positiv regim. Allt går inte som man vill, ens i modern krigföring.

För att förstå företeelsen hybridkrigföring eller gråzon, måste man fundera över växelverkan mellan de politiska målen och utövandet av militärt våld. I en tid när krig mellan länder kan innebära mänsklighetens utplåning, så finns all anledning att undvika att driva en politik som innebär för stor risk för egen undergång. Men strävan efter egen säkerhet kan komma i konflikt med grannländerna, de har sin säkerhet att tänka på. En del länder med drömmar om storhet och herravälde eller förlorat sådant, problematisk historia och egocentrisk självbild är ett problem för sina grannar. Har de dessutom en låg tröskel för att ta till våld blir problemet för grannarna ännu större. Och har de kärnvapen, så är det svårt att tillrättaföra skurken.

Skulle ett sådant land lida av kroniskt dålig ekonomi, så får det svårt att skapa de militära medel som behövs för att vinna en militär konflikt. Och också svårt att ha många under vapen för att ockupera oiviliga grannar. Ryssland kan inte ha glömt Sovjetväldets sönderfall 1989–1991 och misären både före, men främst därefter. Men möjliga medel begränsar sig inte till en kostbar militärapparat. Ett intelligent utnyttjande av okonventionella medel, grannarnas ljusblå drömmar, skönmålningar av de egna målen, svartmålningar av motståndarna kan dyrka upp motståndsviljan hos grannarna före insättandet av militära styrkor. Antingen lyckas man att få territorium som man eftersträvar från dessa eller åtminstone en regim som gör som man säger eller håller sig passiv.

Egentligen är det inte för mycket begärt att småstater ska få bestämma själva vilken väg mot framtiden de ska ta. Men när det nu finns grannar, som inte har samma uppfattning, så finns ingen annan råd än

att försvara sitt land och styrelseskick, sina gränser och befolkning, sitt sätt att leva och sina värderingar. Då måste åtgärder vidtas för att inte öppna sig själv för aggression och otillbörlig påverkan, om det så är på det militära, psykologiska eller ekonomiska området eller en kombination av dessa.

Vi får inte bli överraskade av att vi blir överraskade. Det minst sannolika kan mycket väl inträffa, om vi inte vidtagit åtgärder mot det.

Utkast till operativa ramantaganden

Som vidare slutsats av symposiet har ett utkast till operativa ramantaganden arbetats fram. De måste ses som preliminära och kommer att påverkas av vidare arbete inom både delprojektet Operationskonst (med förgreningar) och hela projektet SES 21.

1. Geografiskt operativt måste Sverige ses som en del i en ”nordisk helhet”, som inkluderar Skandinavien, Finland, Baltikum och övriga östersjöstaters kustområden samt delar av Rysslands västligaste områden.
2. Ett angrepp mot Sverige kan komma att ske med en viss geografisk begränsning till delar av Sverige, vilket inte utesluter annan militär påverkan i det nordiska området.
3. Ett angrepp kan komma helt överraskande eller efter det att aggressiv påverkan påbörjats med icke-militära medel. Det är aggressorn som bestämmer och kommer att visa sig i de medel som gynnar de egna målen, även om de ligger utanför vad bl a folkrätt tillåter.
4. Ett angrepp kan komma på ett sådant sätt att Sverige inte substantiellt fått förstärkningar från vänligt sinnade nationer.

5. Förstärkning från vänligt sinnade nationer kan ske i form av långräckviddig bekämpning (snabbast), luftoperativ hjälp (ganska snabbt under förutsättning att basfaciliteter disponeras), sjöoperativ hjälp (tar viss tid, säkerställande av vissa sjöoperativa betingelser och baser), markoperativ hjälp (symboliskt någon vecka, substantiellt veckor-månad(-er)). Allt detta beroende på om handlingsfrihet finns att avdela dessa stridskrafter.
  6. Underförstådda hot om användning av kärnvapen ska förutsättas men inte att dessa vapen verkligen används.
  7. Vid angrepp kommer Ryssland att ha gjort en djupgående analys av vårt lands svagheter och sätta in åtgärder mot dessa för att få motståndsviljan att bryta samman, alternativt skapa svårigheter för de svenska förbandens krigföringsförmåga.
  8. Vi måste själva ha en verklighetsbaserad uppfattning om våra svagheter och vår förmåga att återställa förstörda och skadade faciliteter. Vi måste ha skapat ett beredskapssystem som gör att vi civilt och militärt flexibelt kan svara upp mot hotbilden. Det betyder bl a att beredskap måste kunna växla över året och möjlighet finnas till flexibel anslagshantering. Det innebär också flexibel personalhantering och att det tillåts dubbla bemanningar bl a till våra vapenplattformar.
  9. Vi måste gå över till en försvarsmakt som har en reell krigföringsförmåga. bl a måste logistik-, förbindelse- och sjukvårdsbehov analyseras, och förstärkningsåtgärder inom dessa områden vidtas (analys i höst). Slutsatser måste dras om tillräcklig uthållighet. Ledningsbehov för samordning av stridskrafter samt samordning mellan militära och civila delar av samhället måste analyseras (sker i februari).
  10. Markoperativt måste Sverige och svenskt närområde ses som uppdelat i deloperationsområden – två (Syd/Mitt och Nord) eller kanske fyra (Syd, Mitt inkl Gotland, Väst och Nord), sjöoperativt på motsvarande sätt åtminstone två (Östersjön respektive Västerhavet). Luftoperativt går det inte att låta nationsgränser avgöra gränsdragningen.
  11. Vi måste omorganisera och omutbilda Försvarsmakten (inte minst, kanske främst, personalen) för att kunna genomföra operativ och taktisk planering och övning samt kunna omsätta detta i krigföringsförmåga på alla ledningsnivåer, inte bara de lägsta.
  12. Vi måste vid analys och planering bl a utgå ifrån ryska förmågor vad gäller infiltration, maskirovka, ledning av förband, rörlighet och eldkraft samt uthållighet, men därmed också de oförmågor som de kan antas ha framgent. Luftlandsättnings- och landstigningsförmåga måste analyseras, liksom förutsättningar i övrigt för storskaliga militära operationer i vårt närområde.
- Författaren är överste och ledamot av KKrVA.

Noter

1. Liang, Qiao och Xiangsui, Wang: *Unrestricted Warfare*, Pan American Publishing Company, Panama City 2002.